

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У США

Білецька І. О.

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, вул. Леніна, 35, кв. 17, тел. 0979979233, E-mail: irysya-1@mail.ru*

У статті проаналізовано структуру та зміст, характерологічні особливості підготовки вчителів іноземних мов у США, адже саме ця країна постійно акумулює передовий світовий досвід у сфері освіти, адаптуючи його до потреб свого суспільства. В основі сучасної моделі підготовки фахівців у Сполучених Штатах лежить компетентнісно орієнтоване навчання, що дало можливість модернізувати загальноприйняті освітні цінності та розпочати новий етап розвитку американської системи освіти. Автор також зупиняється на цілях та стандартах професійної підготовки вчителів іноземної мови.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель іноземної мови, компетентнісний підхід, вища школа.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, який характеризується відкритістю кордонів, інтенсивною міжнародною співпрацею, висуваються принципово нові вимоги до професійної підготовки вчителя іноземних мов, формування його іміджу як педагога інноваційного типу, здатного стимулювати прагнення підростаючого покоління до накопичення іншомовних знань, занурення в іншомовне середовище. З огляду на це набуває актуальності проблема формування нової стратегії, пошуку інноваційних форм та технологій, організаційно-дидактичних умов підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Одним із шляхів удосконалення національної системи професійної підготовки вчителів іноземних мов відповідно до світових стандартів є, на нашу думку, звернення

до прогресивного зарубіжного досвіду, зокрема Сполучених Штатів Америки. Адже саме ця країна постійно акумулює передовий світовий досвід у сфері освіти, пристосовуючи його до потреб свого суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти підготовки вчителів іноземних мов стали предметом вивчення багатьох зарубіжних науковців: Дж. Берк, Е. Вулф, Дж. Купер, Б. Росне, Р. Хаустон, В. Хантер, Е. Шорт та інших. З'ясуванню численних проблем професійної підготовки вчителів іноземних мов у США присвячено роботи багатьох вітчизняних фахівців, зокрема, І. Пасинкова (організаційно-педагогічні основи системи професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук з іноземної мови), Н. Бідюк, М. Радишевська, Л. Черній (компетентнісний підхід у фаховій підготовці майбутніх учителів іноземної мови); Д. Заїка (комп'ютерна підтримка навчання іноземних мов в американських університетах).

У своїй статті ми ставимо за мету проаналізувати структуру та зміст, характерологічні особливості професійної підготовки вчителів іноземних мов у США.

Виклад основного матеріалу. У результаті вивчення особливостей розвитку вищої освіти Сполучених Штатів Америки було з'ясовано, що на систему підготовки вчителів іноземних мов суттєво вплинули такі тенденції, як гуманітаризація, неперервність та ступеневий характер вищої освіти. За останні два десятиліття у США з'явилися і набули чинності наступні важливі для підготовки вчителів іноземних мов концепції: вкладання як прийняття рішень; поняття “прихованої” педагогіки і курікулуму; співвідношення контексту (що вивчається) і методики (як вивчається); теорія Крашена про засвоєння іноземної другої мови; теорія множинних здібностей Г. Гарднера; роль соціокультурної компетенції у засвоєнні іноземної мови; технології критичного креативного мислення та інші.

Сучасна система педагогічної освіти США є відкритою, самостійною, гнучкою, багатофункціональною, багатопрофільною структурою, яка охоплює взаємопов'язані системотвірні компоненти, що забезпечують її

динамічний та випереджувальний розвиток. Як соціальний інститут вона є складовою державної освітньої політики, реалізація якої забезпечується гнучкою законодавчо-нормативною базою, тісним зв'язком зі школою, що уможливорює оперативне реагування на її динамічні зміни і сприяє забезпеченню стабільності в освітньому просторі американського суспільства. Професійна підготовка вчителя іноземної мови має специфіку, оскільки передбачає не лише чітку організаційну структуру на всіх рівнях, а, передусім, врахування особливостей контингенту учнів; єдність і взаємозв'язок теоретичної підготовки з практикою; інноваційність і професійну спрямованість освітніх програм; гнучкість системних зв'язків з освітянами, батьками та громадськістю [1, с. 52].

Структурними складовими системи підготовки вчителів іноземної мови в університетах США ми вважаємо *мету навчання* або навчально-виховні цілі, *зміст навчання*, що включає як зміст навчальних предметів, так і зміст навчального процесу, *навчально-методичне забезпечення*, *форми та методи організації навчання*, а також *взаємодію викладацького складу та студентів* у процесі професійної підготовки вчителів з іноземної мови у вищих навчальних закладах Сполучених Штатів.

Програмою навчання і виховання фахівців в американській педагогіці виступає “куррікулум” (curriculum). Такі американські науковці, як Б. Блум, Р. Кратвол, Х. Таба, Л. Тайлер, В. Херрік, вивчаючи теоретичні питання побудови куррікулуму та цільовий підхід до визначення змісту навчання, зробили висновок, що головним критерієм визначення цілей навчання є однозначне розуміння їх з боку педагогів, адміністрації й експертів. На їхню думку, в підготовці майбутнього спеціаліста основним завданням не є засвоєння змісту до кінця курсу, семестру, заняття, а відпрацювання певних типів поведінки в контексті вивчення тієї чи іншої предметної галузі [6, с. 87].

Перелік усіх кінцевих і супутніх цілей фахової підготовки спеціалістів відображений в освітніх стандартах, які регулюються такими нормативними

документами, як “Акт про освіту в цілях зміцнення економічної безпеки”, “Laws for Education. US Department of Education, Wash., D.C., 1990”, “Америка у 2000 році: стратегія освіти” (1991), Програмна концепція пріоритетних цілей освіти Національної асоціації губернаторів США “Цілі 2000: досягнення національних цілей освіти” (1991). Для координації дотримання вимог і змін, передбачених у стандартах, у 1991 році було створено Національний комітет з освітніх стандартів і тестування [3, с. 78-79].

Ми притримуємось думки Н. Бідюк, яка уточнює, що основною метою професійної підготовки американських учителів іноземної мови є формування висококваліфікованого спеціаліста, який здатен здійснювати науково-практичну і викладацьку діяльність відповідно суспільних до потреб і вимог учнів; розвиток іншомовної компетентності за допомогою інтерактивних, презентаційних і міжособистісних умінь; досконале володіння предметом спеціалізації й уміння здійснювати міждисциплінарні зв'язки; формування інформаційної культури засобами іноземної мови; здійснення порівняльного аналізу іноземної та рідної мов; участь у діяльності багатомовної спільноти у школі та за її межами; готовність до самоосвіти й освіти впродовж життя засобами іноземної мови [1, с. 52].

У вищих навчальних закладах США спостерігається два підходи до змісту навчання: 1) мікрокуррікулярний – полягає у тому, що зміст навчання вивчається й відбирається з точки зору його компонентів (знань, прийомів мислення та цінностей) у вирішенні завдань курсу; 2) макрокуррікулярний – зміст навчання представлено навчальними дисциплінами в порядку їх викладання студентам.

В основі сучасної моделі підготовки фахівців у Сполучених Штатах лежить компетентнісно орієнтоване навчання, що дало можливість модернізувати загальноприйняті освітні цінності та розпочати новий етап розвитку американської системи освіти.

Як стверджують американські науковці, компетентнісний підхід до професійної педагогічної освіти сприяє збереженню культурно-історичних та етно-соціальних цінностей. При цьому компетентність варто розглядати як інтеграцію інтелектуальних, емоційних і моральних складових особистості. До того ж, компетентнісно-орієнтований підхід дає змогу подолати традиційну спрямованість освіти, яка передбачає передачу теоретичних знань.

Складовою частиною компетентності є компетенції, які формуються у процесі навчання, діяльності та протягом життя. У США не існує єдиного переліку компетенцій учителя, однак Департамент освіти США розробив так зване ядро основних груп, до складу яких входять: 1) компетенції, пов'язані з навчальним процесом і професійними знаннями; 2) предметні компетенції; 3) компетенції, необхідні для здійснення навчальних планів і стратегій навчання; 4) компетенції оцінки рівня розвитку учнів; 5) компетенції, які створюють основу для подальшого професійного розвитку особистості вчителя [4].

Ми притримуємось думки Л. Черній, яка у своєму дисертаційному дослідженні “Компетентнісний підхід у фаховій підготовці майбутніх учителів іноземної мови в університетах США”, обґрунтувала модель організації компетентнісно-орієнтованої професійної підготовки вчителів іноземної мови в Сполучених Штатах, що реалізується на двох рівнях: рівень університету і штату. Так, на рівні університету, як зазначає науковець, формування компетентності майбутніх учителів іноземної мови відбувається в три етапи: підготовчий, реалізацій та підсумковий.

Підготовчий етап включає: 1) мету навчання, що полягає у підготовці висококваліфікованого, ерудованого і конкурентного вчителя іноземної мови, спроможного працювати в полікультурному середовищі; 2) принципи навчання: суверенітет навчального закладу; свобода вибору навчальних дисциплін; ступеневість і наступність; гнучкість; спеціалізація освіти;

гуманізація і демократизація навчання; 3) завдання, які передбачають забезпечення умов для соціалізації й індивідуалізації особистості майбутнього вчителя, розкриття і розвиток творчого потенціалу, забезпечення належної професійної підготовки, формування професійної компетентності.

Етап реалізації містить організаційно-змістовий та процесуальний компоненти. Що стосується першого, то тут виділяються чинники, які впливають на формування професійної компетентності майбутніх учителів: особистісні риси і цінності; фахова і психолого-педагогічна підготовки; комунікативні, соціокультурні, інформаційні навички; уміння планувати навчально-виховну діяльність; диференціації й індивідуалізації навчання. Організаційно-змістовий компонент передбачає також: 1) розробку компетентнісно-орієнтованої навчальної програми з дотриманням таких вимог: чітке визначення цілей; індивідуалізація навчання; особистісно-орієнтований підхід; послідовність та системність; використання інноваційних технологій; 2) визначення компонентів професійної компетентності майбутніх учителів іноземної мови (загальнопредметна, інформаційна, психолого-педагогічна, фахова); 3) впровадження навчальної програми. Процесуальний компонент охоплює методи навчання (проблемний виклад, рольові ігри, групові дискусії, кейс-метод, метод проектів); форми навчання (лекція, практичні заняття, семінар, лабораторна робота, самостійна робота, консультації); засоби навчання (друковані та аудіовізуальні навчальні посібники, мультимедійні засоби, інтерактивні).

На підсумковому етапі, що є оцінно-результативним компонентом моделі, Л. Черній виділяє: 1) вимоги до контролю (об'єктивність, обґрунтованість, систематичність, індивідуалізація, диференціація); 2) критерії оцінювання компетентності (оцінка знань, оцінка здібностей); 3) рівні сформованості компетентності (високий, середній, достатній, низький); форми контролю (поточний, підсумковий) [4, с. 11-13].

На рівні штату система підготовки вчителя іноземної мови передбачає визначення рівня сформованої професійної компетентності за допомогою процесів ліцензування (licensure) і сертифікації (certification). Процес ліцензування вчителів іноземної мови відбувається за керівництва Департаменту освіти штату при підтримці незалежних організацій, що розробляють тестові завдання. За умови успішного проходження ліцензійного тесту вчитель отримує сертифікат, дійсний протягом 2-10 років, що залежить від рівня його професійної компетентності, досвіду роботи, освітньої політики штату. Тестові завдання дозволяють визначити: 1) загальні вміння (basic skills); 2) рівень знань із загальноосвітніх предметів (історія, література, мистецтво, математика (general knowledge); 3) знання із предмета спеціалізації (subject matter knowledge); 4) педагогічну компетентність (pedagogical knowledge); 5) педагогічну компетентність з фахового предмета (subject-specific pedagogical knowledge) [7, с. 50-54].

Департамент освіти штату використовує тестові завдання двох розробників: Educational Testing Service (ETS) та National Evaluation System (NES). Як свідчать статистичні дані, 31 штат користується тестами ETS, серії PRAXIS (PRAXIS I – тест базових знань, PRAXIS II – тест на володіння предметом спеціалізації та професійних знань, PRAXIS III – тест на визначення рівня сформованості професійних навичок), 8 штатів – ліцензійними тестами NES, а решта – розробляють тестові завдання самостійно або у співпраці з NES.

У результаті проходження ліцензійних тестів учитель отримує сертифікат, який необхідний для влаштування на роботу в американську школу. Він може бути таких видів, як початковий (підготовчий, стандартний, професійний, довічний, альтернативний. Термін дії сертифікату залежить від рівня підготовки, педагогічної майстерності та досвіду вчителя.

Американським Національним Комітетом з професійних учительських стандартів виготовлено вимоги для отримання національного вчительського сертифікату, в яких визначаються наступні базові стандарти для компетентних педагогів: 1) учитель повинен брати на себе відповідальність за учнів та їхнє навчання; 2) учитель повинен знати свій предмет і вміти його викладати; 3) учитель повинен бути менеджером навчання та наставником для своїх учнів; 4) учитель повинен удосконалювати свої знання, виходячи з практичного досвіду [6].

Починаючи з 1999 року, у Сполучених Штатах розроблено низку стандартів щодо вивчення і викладання іноземних мов, а також підготовки вчителів іноземних мов. Так, експерти Національної ради з питань акредитації педагогічної освіти (NCATE), оцінюючи підготовку майбутніх учителів, керуються такими стандартами, як: 1) професійна компетентність учителя; 2) оцінювання досягнень учнів під час навчання; 3) педагогічний досвід; 4) здатність працювати в полікультурному середовищі. У США мають місце також стандарти професійного розвитку вчителів іноземної мови, які розроблені учасниками Американської ради з питань викладання іноземних мов (ACTFL). Вони схвалені департаментами освіти більшості штатів, беруться за основу при розробці навчальних програм і передбачають: розвиток комунікативної компетенції; систематичний контроль усних і писемних навичок; акумуляцію культурних, лінгвістичних та літературних знань, пов'язаних з мовою, що вивчається; використання сучасної методики викладання іноземної мови; обов'язкове проходження педагогічної практики; занурення у природне іншомовне середовище.

Згідно зі стандартами щодо програми підготовки майбутніх учителів іноземних мов, кожен студент має продемонструвати знання, вміння та досвід за такими компонентами: 1) розвиток іншомовної комунікативної компетенції у всіх сферах спілкування; 2) знання в галузі лінгвістики, культури і літератури; 3) знання сучасної методики викладання іноземних

мов і розвиток методичних умінь; 4) професійно-методичні вміння, набуті під час пасивної та активної педагогічної практики; 5) досвід використання технічних засобів навчання, у тому числі інформаційно-комунікаційних технологій; 6) стажування за кордоном або інший досвід занурення у природне мовне середовище. На цих засадах передбачається приведення рівня підготовки майбутнього вчителя іноземних мов відповідно до стандартів щодо володіння мовою і знань з лінгвістики, культури і літератури, з одного боку, та професійно-педагогічних знань та умінь (планування, навчання, оцінювання, рефлексії) – з іншого. На особливу увагу заслуговує вимога інтеграції набутих знань для формування професійно компетентного вчителя іноземних мов [2].

В основу розробки стандартів для вчителів-початківців у галузі викладання іноземних мов [8] покладені принципи, що в основному беруть до уваги практичні аспекти професійної діяльності і без розуміння яких неможливе професійне становлення вчителя.

Висновки. Таким чином, відповідно до визначеної мети нашої статті, ми, в результаті аналізу досвіду професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови у США, можемо виокремити такі особливо важливі та позитивні аспекти в її структурі та змісті, як впровадження системи наставництва; організація консультативної роботи викладачів; розвиток творчих здібностей та мислення студентів та їх мотивація до освіти впродовж життя; інтеграція теоретичного та практичного компонентів; система ліквідації академічної заборгованості; різнорівнева підготовка вчителів іноземної мови (початкова, середня, старша школи); систематична перевірка інтелектуального й особистісного розвитку вчителя після завершення навчання. На нашу думку, адаптація цих елементів у вітчизняну систему підготовки вчительських кадрів може позитивно вплинути на процес реформування педагогічної галузі в нашій країні.

Література

1. Бідюк Н. Формування іншомовної професійної компетентності у майбутніх вчителів іноземної мови в США / Н. Бідюк // Професійне становлення особистості : проблеми і перспективи. – С. 51–54.
2. Самойлюкевич І. В. Напрями модернізації професійної підготовки вчителів іноземних мов в умовах інформатизації освіти у США / І. В. Самойлюкевич // Порівняльно-педагогічні студії. – 2009. – № 1. – С. 77–83.
3. Степаненко С. Н. Система вищої освіти у США : Фінансування і технологія / С. Н. Степаненко // Вища школа. – 2001. – № 6. – С. 71–86.
4. Черній Л. В. Компетентнісний підхід у фаховій підготовці майбутніх учителів іноземної мови в університетах США : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Л. В. Черній. – Тернопіль, 2011. – 20 с.
5. Bloom B. S., Hastings J. T., Madaus G. T. Handbook on Formative Evaluation of Student Learning / B. S. Bloom, J. T. Hastings, G. T. Madaus. – New York : Mc. Graw – Hill Book Company, 1971. – 239 p.
6. Crowl T. K., Kaminsky S., Podell D. M. Educational Psychology. Windows on Teaching / T. K. Crowl, S. Kaminsky, D. M. Podell. – Brown & Bench mark publishers, 1997. – 416 p.
7. Mitchel K. Testing Teacher Candidates. The Role of Licensure Tests in Improving Teacher Quality / K. Mitchel. – Wasington DC : National academy Press, 2001. – 460 p.
8. Program Standards for the Preparation of Foreign Language Teachers (Initial Level – Undergraduate and Graduate) (For K-12 and Secondary Certification Programs) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.actfl.org.

The structure and content, characteristic peculiarities of foreign language teachers training in the USA have been analyzed in the article, as this country accumulates the best world experience in educational sphere adapting it to the society demands. Competence oriented education that has given a capability to modernize general educational values and to start a new developmental stage of American educational system lies in the basis of a modern model of professional training. The author has also discussed the aims and standards of foreign language teachers professional training.

Key words: professional training, foreign language teacher, competence approach, higher school.

В статье проанализирована структура и содержание, характерные особенности подготовки учителей иностранных языков в США, поскольку именно эта страна аккумулирует передовой мировой опыт в сфере образования, адаптируя его к требованиям своего общества. В основе современной модели подготовки профессионалов в Соединенных Штатах лежит компетентно ориентированное обучение, которое дало возможность модернизировать общепринятые образовательные ценности и начать новый этап развития американской системы образования. Автор также останавливается на целях и стандартах профессиональной подготовки учителей иностранных языков.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учитель иностранных языков, компетентный подход, высшая школа.